

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال دوم، شماره هفتم، تابستان ۱۳۸۹

ص ص ۷۴ - ۵۷

بررسی تأثیر سرمایه اقتصادی و میزان رضایت از خدمات شهری بر میزان مشارکت شهروندان شهر ارومیه در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی

لورا علیاری^۱

دکتر محمد عباس‌زاده^۲

دکتر حسین میرزائی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۱۱/۳

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۲/۴/۱

چکیده

تفکیک زباله از اصول زندگی در شهرهای توسعه یافته جهان است و جزو تکالیف شهروندی محسوب می‌شود. هدف، حفظ محیط زیست است که سلامت انسان و سایر جانداران در گرو آن است، به همین خاطر پژوهش حاضر ضمن سنجش میزان مشارکت خانوارهای شهر ارومیه در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی به تأثیر سرمایه اقتصادی و میزان رضایت از خدمات شهری بر آن نیز پرداخته است. روش این پژوهش، پیمایشی و اطلاعات آن از طریق پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شده است. جامعه آماری، شامل خانوارهای ساکن شهر ارومیه در سال ۱۳۹۱ و حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۶۱۲ نفر می‌باشد که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، اطلاعات لازم توسط نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان دهنده وجود رابطه معنادار بین میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی می‌باشد. همچنین بین سرمایه اقتصادی و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی و پلاستیکی رابطه معنی‌دار وجود دارد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد، میزان رضایت از خدمات شهری توان پیش‌بینی میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی را دارد. این متغیر توانست ۱۲ درصد از واریانس متغیر میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی را تبیین کند.

E-mail: lauraalyari@yahoo.com

۱. کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز.

۲. استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز.

۳. استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز.

واژگان کلیدی: مشارکت، تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی، سرمایه اقتصادی، میزان رضایت از خدمات شهری، شهر ارومیه.

مقدمه

مشارکت^۱ را نوعی کنش هدف‌مند در فرایند تعاملی بین کنشگر و محیط اجتماعی او در جهت دست‌یابی به اهداف معین و از پیش تعیین شده تعریف کرده‌اند، فرایندی که افراد جامعه به صورت جمعی، آگاهانه، داوطلبانه و با در نظر داشتن اهداف معین و مشخص که منجر به سهیم شدن آن‌ها در منافع اجتماعی می‌شود، در آن شرکت می‌کنند و نمود عینی آن را در نهادهای مشارکتی چون انجمن‌ها، گروه‌ها، سازمان‌های غیردولتی و نظایر آن می‌توان دید. این نوع کنش‌ها نیاز به شرایط مساعد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دارند که در صورت فراهم شدن آن‌ها، امکان شکل‌گیری و ادامه کنش وجود دارد، برای مثال، وجود پذیرش ارزش‌هایی مانند همیاری و اهمیت رسیدگی به نیازهای مردم، درونی کردن آن‌ها در فرایند اجتماعی شدن و عوامل فرهنگی که در اقدام مشارکت‌جویانه اثر می‌گذارد (یزدان پناه و دیگری، ۱۳۸۷: ۱۳۰).

مشارکت از دیرباز با زندگی انسان پیوند داشته است، لیکن توجه به پدیده مشارکت و تأکید بر نقش آن به عنوان یکی از عوامل اصلی توسعه در جوامع در حال توسعه، تا حد بسیار پس از شکست راهکارها و برنامه‌های توسعه در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ می‌باشد. در بررسی و ارزیابی این برنامه‌ها، عدم بهره‌گیری از مشارکت مردمی به عنوان عامل اصلی شکست برنامه‌های توسعه ارزیابی شده است، لذا پس از آن، استراتژی‌های توسعه با اتکا به نیروی مشارکت مردمی مورد تأکید قرار گرفت و از آن پس، سازمان‌های بین‌المللی توسعه بر رویکرد مشارکت مردمی به عنوان نیاز اصلی بشر تأکید نمودند. امروزه به مشارکت به عنوان مؤلفه اصلی و تفکیک‌ناپذیر توسعه نگریسته و روز به روز بر اهمیت و ضرورت آن بیشتر تأکید می‌شود، به گونه‌ای که در گزارش توسعه انسانی برنامه توسعه سازمان ملل متحد (۱۹۹۳) عنوان شده است «موضوع مشارکت مردم رفته رفته به صورت مسأله اصلی زمان ما درمی‌آید» بر این مبنا نگرش نوین توسعه با تأکید بر اهمیت نقش مردم در فرایند توسعه و با رویکرد توسعه درون‌زا، به مردم به عنوان عناصر فعال و خلاق در روند توسعه می‌نگرد (نیازی، ۱۳۸۵: ۱۲۸).

در این دوران که با افزایش شهرنشینی مواجه هستیم، مشارکت در تمامی زوایای زندگی انسان‌ها ریشه دوانیده به خصوص مشارکت در امور شهری از جایگاه خاصی برخوردار است. زباله^۲ و مشکلات زیست‌محیطی و هزینه‌های سنگین مربوط به مدیریت آن، یکی از مشکلات مهم امور شهری می‌باشد که بدون تردید هر شهری با آن دست به گریبان است. بنابراین همان‌طور که شهروندان نسبت به املاک و دارایی‌های خصوصی خود حساسیت دارند باید به دارایی‌های عمومی و مسائل محیطی نیز توجه کنند. امروزه در اکثر کشورهای توسعه‌یافته، حفظ محیط زیست جزئی از فرهنگ عمومی شده و حساسیت نسبت

به مسائل زیست‌محیطی از اهمیت بسزایی برخوردار است. همچنین زباله در این کشورها به عنوان یک منبع ثروت عمومی تلقی می‌شود و از آن به عنوان طلای کثیف یاد می‌کنند، این امر در تولید سرانه زباله این کشورها تأثیر بسزایی گذاشته، به طوری که سرانه متوسط زباله در این کشورها بسیار اندک است (نوابخش و دیگری، ۱۳۹۰: ۲۲-۲۱).

در حال حاضر توسعه شهر ارومیه، افزایش جمعیت و تغییرات شیوه‌های زندگی از جمله الگوهای مصرف، مشکلات و معضلات متعدد و متنوعی را ایجاد کرده که از اهم آن می‌توان به رشد روزافزون تولید زباله اشاره نمود. روزانه ۴۵۰ تن در روز زباله در شهر ارومیه تولید می‌شود و سرانه تولید زباله هر شهروند ارومیه‌ای معادل ۷۰۰ گرم است. مدیریت این میزان زباله هزینه‌های زیادی را بر شهر تحمیل می‌کند، علاوه بر آن یکی از عوامل کاهش کیفیت محیط زیست شهر بوده و مشکلات زیست محیطی عدیده‌ای هم‌چون آلودگی هوا، خاک و آب ایجاد نموده است. لذا توجه هر چه بیشتر به عواملی که به مشارکت شهروندان در تفکیک زباله‌های خانگی کمک می‌کند، امری ضروری است. با توجه به موارد فوق، سؤال اصلی تحقیق این است که با توجه به آمار سرانه تولید زباله در شهر ارومیه، میزان مشارکت شهروندان شهر ارومیه در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی چه قدر بوده و آیا رابطه‌ای بین سرمایه اقتصادی و میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله-های خانگی وجود دارد؟

ادبیات تحقیق

از نظر بوردیو^۲، تمام افراد بشر کنشگر هستند، چه آن‌هایی که آگاهانه عملی را انجام می‌دهند و چه آن‌هایی که ناخودآگاه پذیرای سلطه‌اند. به عبارت دیگر افراد فعال و منفعل کنشگرند و کنش عملی است که در یک میدان رخ می‌دهد و هر میدا عرصه‌ای است که در آن نیروهای بالقوه و بالفعل با یکدیگر وارد تبادل می‌شوند که مثالی از این میدان‌ها، سازمان و جامعه هستند. پس برای درک معنی عمل باید معنی میدان را درک کرد که خود حاصل تبادل میان نیروها است (قرونه، ۱۳۸۹: ۴۱). ساختار ذهنی در هر فرد و موقعیتی که تحت عنوان میدان یا زمینه در جامعه اشغال می‌کند بستگی به میزان بهره‌مندی او از سرمایه است. جایگاه‌های عوامل گوناگون (انسان یا نهاد اجتماعی) درون یک زمینه را مقدار و اهمیت نسبی سرمایه‌ای که این عوامل دارند، تعیین می‌کند. این سرمایه است که به یک فرد اجازه می‌دهد تا سرنوشت خود و دیگران را تحت نظارت گیرد (ریتزر، ۱۳۸۶: ۷۲۴). وی از چهار نوع سرمایه سخن می‌گوید: سرمایه نمادین، سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی. نظام خوی و خصلتی که افراد کسب می‌کنند، وابسته به میزان بهره‌مندی از سرمایه است. از نظر بوردیو سرمایه هرگونه خاستگاه و سرچشمه در عرصه اجتماعی است که در توانایی فرد برای بهره‌مندی از منافع خاصی که در این صحنه حاصل می‌-

گردد، مؤثر واقع می‌شود (اخترمحققی، ۱۳۸۵: ۵۳). بنابراین می‌توان گفت که بورديو سرمایه اقتصادی را در کنش (چون مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی) مؤثر می‌داند. مارکس^۴ معتقد است «محصولات فکری، عقاید و آگاهی اجتماعی با فعالیت مادی افراد ارتباط دارد، شرایط تولیدی زندگی مادی، روابط کلی اجتماعی، سیاسی و فکری مردم را تعیین می‌کند». اساس هر جامعه را شیوه تولیدی آن جامعه تشکیل می‌دهد. به عبارت دیگر مجموع روابط تولیدی، ساخت اقتصادی هر جامعه را تشکیل داده و بر اساس این ساخت است که روبنای حقوقی، سیاسی، اخلاقی، هنری، مذهبی که خود بر شکل‌های خاصی از شعور اجتماعی است، ظهور می‌کند (ادیبی و دیگری، ۱۳۸۷: ۱۲۱-۱۱۹). با رشد صنعت در جوامع، مالکیت خصوصی ابزار تولید در اختیار کارفرما قرار دارد و کار برای کارگر چیزی جز وسیله‌ای برای معاش نیست، نتیجه چنین وضعی احساس بی‌قدرتی کارگر را به همراه دارد، این بی‌قدرتی مانع از آن می‌شود که افراد خود را در فعالیت‌ها سهیم بدانند و به مشارکت تشویق شوند (کوزر، ۱۳۸۶: ۸۵). بنابراین می‌توان گفت که مارکس، موقعیت اقتصادی افراد را مبنایی برای شکل-گیری رفتارها، دیدگاه‌ها و نگرش‌های آنان چون مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی می‌داند.

آلموند و پاول^۵ ضمن تأکید بر تحصیلات، درآمد و رتبه شغلی افراد در تعیین پایگاه اقتصادی-اجتماعی آنان معتقدند که شهروندان تحصیل کرده، ثروت‌مند و بهره‌مند از مهارت‌های حرفه‌ای بالاتر احتمال بیشتری دارد که واجد ایستارهای مشارکت جویانه باشند. منابع و مهارت‌هایی که این گونه افراد در زندگی خصوصی خود به دست می‌آورند، در مواردی که وظیفه حکم می‌کند، می‌تواند این شهروندان را به سهولت به مشارکت بکشاند (آلموند و دیگری، ۱۳۸۰: ۱۳۸).

کاستلو^۶ بر این باور است که هرچه قدر افراد از لحاظ اقتصادی در وضعیت بهتری به سر ببرند، میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی بیشتر خواهد بود. از جمله دلایلی که کاستلو برای تأثیرگذاری طبقه اجتماعی مدنظر دارد این است که معمولاً افرادی که دارای طبقات بالای اجتماعی هستند به دلیل حفظ وضع موجود ناچار هستند که در عرصه مسائل سیاسی و اجتماعی شرکت فعال داشته باشند و همچنین افرادی که دارای زندگی فقیرانه‌ای هستند این گونه خود را توجیه می‌کنند که دلیلی ندارد ما در جامعه مشارکت داشته باشیم چون چیزی برای از دست دادن نداریم (کاستلو، ۱۳۸۳: ۱۲۸-۱۲۷).

بنابراین می‌توان گفت از دید این نظریه‌پردازان سرمایه اقتصادی عاملی است که می‌تواند رفتار و مشارکت انسان (چون مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی) را تحت تأثیر قرار دهد. یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی، میزان رضایت از خدمات شهری می‌باشد، گرونبرگ^۷ بیان می‌کند، رضایت یا عدم رضایت خود از یک بخش از زندگی بر روی رضایت یا عدم رضایت از بخش‌های دیگر زندگی تأثیر دارد (نیکابزمی‌آذر و

دیگری، ۱۳۹۰: ۲۴). مازلو^۸ در کتاب انگیزش و شخصیت به درجه‌بندی نیازهای افراد بشر پرداخته است و بر آن است که انسان‌ها دارای نیازهایی هستند که در صورت برآورده شدن، سبب رضایت در فرد شده و برانگیزاننده و هدایت کننده رفتار می‌باشند (مازلو، ۱۳۷۵). هومنز^۹ بر انگیزه به عنوان عامل مؤثر بر رفتار تأکید دارد. او با تأکید بر قضایای بنیادی سعی داشت تا رفتارهای اجتماعی انسان‌ها را در چارچوب مبادله و بر حسب پاداش‌ها و هزینه‌ها تبیین نماید. هومنز در مطالعاتش به این نتیجه رسید که انگیزه‌ها محرک‌هایی هستند که افراد را به سوی انجام دادن عمل یا اعمالی رهنمون می‌کنند (ریترز، ۱۳۸۶: ۴۲۸). جیمز فریزر^{۱۰} نیز بر انگیزه به عنوان عامل مؤثر بر رفتار تأکید دارد و انگیزه عمدتاً در جهت کسب کالاهای خواستنی، لذت و دسترسی به رضایت، نهفته می‌باشد. وی معتقد است که اگر رضایت متقابل حاصل نشود، هیچ نوع کنش اجتماعی متقابل صورت نخواهد گرفت (تقوی، ۱۳۸۵: ۴۹). با توجه به موارد فوق، می‌توان گفت که رضایت از خدمات شهری به عنوان محرکی است که می‌تواند میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی را تحت تأثیر قرار دهد.

در راستای موارد نظری مطرح شده، نتایج تجربی زیر می‌توانند مؤثر باشند:

نعیمی (۱۳۹۰) در تحقیقی تحت عنوان «تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر جلب مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی، مطالعه موردی منطقه ۱۳ شهرداری تهران» به این نتیجه رسیده است که بین سن، وضعیت تأهل، رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد.

مصطفی‌پور کندلوسی (۱۳۸۰) در تحقیقی با عنوان «بررسی طرز تلقی شهروندان منطقه ۷ تهران از مشارکت در مدیریت شهری» انجام داده است. نتایج نشان دادند که میزان مشارکت شهروندان با پایگاه اقتصادی، تعداد اعضای خانوار در ارتباط بوده است.

قهرمان (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان «بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن مطالعه موردی: شهر مراغه» انجام داده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معنی‌دار مستقیمی بین سن، درآمد با مشارکت شهروندان در امور شهری وجود دارد.

مهدوی و رحمانی خلیلی (۱۳۸۸) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی تأثیر دین‌داری بر مشارکت اجتماعی شهروندان تهرانی» به این نتیجه رسیده‌اند که بین سن، پایگاه اقتصادی بر مشارکت اجتماعی مؤثر است. ویلیامز^{۱۱} (۲۰۰۶) تحقیقی تحت عنوان «تأثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی، ساختاری بر بازیافت زباله-های خانگی: یک مطالعه موردی» در یکی از محلات فقیر انگلستان انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مشارکت در میان افراد مرفه و مسن‌تر بیشتر از افراد فقیر و جوان دارای فرزند می‌باشد و بین ارائه خدمات محلی چون کیسه‌ها و سطل‌های مخصوص تفکیک زباله و مشارکت خانواده‌ها در جداسازی زباله‌ها رابطه وجود دارد.

وحید و جمهوری^{۱۲} (۲۰۰۷) تحقیقی تحت عنوان «شیوه‌های مدیریت و بازیافت زباله فقرای شهری» در شهر کوالالامپور انجام داده‌اند. این مطالعه نشان می‌دهد که فقرای کم درآمد شهری منبع اصلی بازیافت شامل جداسازی و جمع‌آوری و کاربران دوباره زباله‌های خانگی هستند.

افروز^{۱۳} و دیگران (۲۰۱۰) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی رفتار بازیافت خانواده‌ها در داکا، بنگلادش» به این نتیجه رسیدند که سن (۲۵-۳۵ سال) و درآمد با جداسازی زباله‌های قابل بازیافت در ارتباط است.

فیوریلو^{۱۴} (۲۰۱۱) تحقیقی تحت عنوان «بازیافت زباله خانگی: بررسی ملی از ایتالیا» انجام داده است. نتایج نشان داد بین سن، درآمد و در دسترس بودن سطل‌های مخصوص تفکیک زباله با مشارکت در بازیافت زباله‌ها رابطه وجود دارد.

تادسه^{۱۵} (۲۰۰۹) در تحقیقی تحت عنوان «نگرانی زیست محیطی و تأثیر آن بر جداسازی و دفع زباله‌های خانگی: شواهدی از اتیوپی» به این نتیجه رسیده است که بین درآمد و دسترسی به سطل تفکیک زباله با مشارکت در تفکیک زباله رابطه وجود دارد.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌هایی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند به شرح زیر می‌باشند:

۱. میانگین مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی به تفکیک وضعیت تأهل شهروندان متفاوت است.
۲. بین سن شهروندان و میزان مشارکت آنان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد.
۳. بین تعداد اعضای خانوار و میزان مشارکت آنان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد.
۴. بین میزان رضایت از خدمات شهری شهروندان و میزان مشارکت آنان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد.
۵. بین سرمایه اقتصادی شهروندان و میزان مشارکت آنان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد.

تعریف متغیرهای تحقیق

میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی: منظور میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی با دسته بندی‌های زیر است:

- زباله‌های خشک شامل:

کاغذ و مقوا: انواع روزنامه، مجله، کتاب، دفتر، کارتن، مقوا، دستمال کاغذی، عکس، کاغذ فاکس، کاغذ چاپگر، کیسه‌های کاغذی، ظرف کاغذی شیر، آب میوه، جعبه‌های شیرینی، شانه تخم مرغ. پلاستیک: انواع ظروف پلاستیکی، بطری‌های پلاستیکی، گالن‌های پلاستیکی، روکش‌های پلاستیکی، کیسه‌های پلاستیکی، طناب‌های پلاستیکی، اسباب بازی‌های پلاستیکی، ظروف یک بار مصرف نوشابه، روغن، مواد شوینده و پاک کننده، انواع دمپایی پلاستیکی.

فلزات: انواع قوطی فلزی کمپوت، کنسرو، نوشابه، رب، انواع ظروف آلومینیومی، وسایل فلزی آشپزخانه، شیرآلات، لوله‌های فلزی، انواع توری فلزی، ظروف و لوله‌های مسی، چدنی و آهنی، فویل‌های آلومینیومی، رادیاتور.

شیشه: انواع ظروف شیشه‌ای، سرامیک، چینی، بلور، شیشه‌های شکسته. لوازم الکتریکی و الکترونیکی. سیم، کابل، کلید، پریز، دیسکت، سی‌دی، نوار کاست، نوار ویدئو، انواع لوازم الکتریکی چون رادیو، ساعت، تلویزیون. منسوجات: انواع لباس‌های کهنه، پارچه‌های مستعمل، حوله، ملحفه، پرده، رومیزی، انواع وسایل پارچه‌ای، انواع کیف، کفش، البسه.

چوب: انواع جعبه‌های چوبی، سرشاخه، برگ درخت، مبل، صندلی، میز، وسایل چوبی آشپزخانه - زباله‌های تر شامل:

زباله‌های غذایی: برنج، انواع خورشت، نان، پسمانده میوه و سبزی، میوه و سبزی فاسد شده، تفاله چای.

لازم به توضیح است که کلیه ابعاد یاد شده در قالب طیف لیکرت و در سطح سنجش رتبه‌ای، مورد آزمون قرار گرفت.

سرمایه اقتصادی: در این تحقیق سرمایه اقتصادی با شاخص‌های، میزان درآمد ماهیانه، قیمت تقریبی مسکن شخصی و قیمت تقریبی خودرو شخصی مشخص شده است که هر یک به صورت ترتیبی مورد سؤال قرار گرفته است و در نهایت یک متغیر ترکیبی در سطح مقیاس فاصله‌ای، میزان سرمایه اقتصادی به دست آمد.

میزان رضایت از خدمات شهری: برای سنجش میزان رضایت از خدمات شهری مورد نظر در این مقاله از معرف‌های زیر در سطح سنجش رتبه‌ای و در قالب طیف لیکرت استفاده شده است:

وظایف اجتماعی و فرهنگی شهرداری شامل تأمین فضاهای ورزشی، تأسیس مؤسسات فرهنگی و بهداشتی؛ وظایف خدمات شهری شامل تأمین فضای سبز، جلوگیری از سد معبر و مشاغل مزاحم، تأمین روشنایی و امنیت معابر در شب، تعیین محل‌های مناسب برای توقف وسایل نقلیه، کنترل بهداشت عمومی شهر از طریق جمع‌آوری به موقع زباله‌ها و نظایف معابر و ایجاد سطوح‌های مخصوص تفکیک زباله در سطح شهر و قرار دادن کیسه‌های مخصوص برای جمع‌آوری زباله در اختیار شهروندان، انجام

امور اجرایی حمل و نقل و ترافیک (پل عابر، خط‌کشی، ایستگاه اتوبوس)؛ وظایف فنی و عمرانی شهرداری شامل آسفالت و لکه‌گیری خیابان‌ها.

روش‌شناسی

روش تحقیق پژوهش پیمایشی می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها، از ابزار پرسشنامه محقق ساخته به صورت بسته پاسخ در قالب سؤال‌ها و گویه‌هایی عمدتاً در سطح سنجش رتبه‌ای و در قالب طیف لیکرت استفاده شد. جامعه آماری تحقیق حاضر خانوارهای ۴ منطقه شهرداری شهر ارومیه می‌باشد که تعداد آن‌ها بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ برابر با ۱۵۳۶۷۱ خانوار می‌باشد. برای برآورد حجم نمونه آماری مورد نیاز، از فرمول کوکران $n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2 + t^2s^2}$ استفاده شده است. با توجه به واریانس به دست آمده از طریق پیش‌آزمون و استفاده از فرمول کوکران، تعداد نمونه ۶۱۲ نفر به دست آمد. نمونه‌ها به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در این پژوهش برای تعیین اعتبار ابزار اندازه‌گیری از اعتبار محتوایی استفاده شده است. پایایی سؤال‌های پرسشنامه نیز با استفاده از «ضریب آلفای کرونباخ» محاسبه گردیده است. که در جدول شماره (۱) مقدار هر یک از گویه‌ها مشخص شده است.

جدول شماره (۱): تحلیل پایایی متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	ضریب آلفا	ضریب آلفای کل
میزان رضایت از خدمات شهری	۰/۸۶	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی	۰/۸۶	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی	۰/۸۴	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی	۰/۸۶	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های شیشه‌ای	۰/۸۰	۰/۹۶
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های الکترونیکی	۰/۸۱	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های منسوجاتی	۰/۶۱	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های چوبی	۰/۶۱	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های غذایی	۰/۶۱	

یافته‌های تحقیق

از مجموع ۶۱۲ پاسخگوی مورد مطالعه ۴۲/۲ درصد را مردان و ۵۷/۸ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. میانگین سن پاسخگویان ۳۷ سال بود. متوسط بعد خانوار ۴ نفر، کمترین بعد خانوار ۱ نفر و بیشترین ۸

نفر بود. بیشتر افراد مورد مطالعه، متأهل بودند. همچنین بیشترین درصد فراوانی مربوط به متغیر میزان تحصیلات، اختصاص به تحصیلات در سطح دیپلم داشت و کمترین آن‌ها بی‌سواد بوده‌اند. به لحاظ سرمایه اقتصادی می‌توان گفت که سرمایه اقتصادی آزمودنی‌ها با میانگین $۱۰/۴۰$ اندکی پایین‌تر از حد متوسط و میزان رضایت از خدمات شهری آزمودنی‌ها با میانگین $۴۰/۶۱$ اندکی بالاتر از حد متوسط بود.

میزان مشارکت آزمودنی‌ها در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی، با میانگین $۹۲/۷۷$ پایین‌تر از حد متوسط بوده است. این درحالی است که میزان برخورداری پاسخگویان از ابعاد میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی شامل ابعاد مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی با میانگین $۱۰/۸۲$ ، پلاستیکی با میانگین $۱۱/۱۲$ و شیشه‌ای با میانگین $۷/۸۲$ در حد پایین‌تر از حد متوسط، ابعاد مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی با میانگین $۱۳/۲۴$ ، چوبی با میانگین $۱۳/۳۷$ و غذایی با میانگین $۱۳/۶۸$ اندکی پایین‌تر از حد متوسط بود و ابعاد مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های الکتریکی با میانگین $۱۲/۱۳$ ، منسوجاتی با میانگین $۱۰/۸۲$ اندکی بالاتر از حد متوسط بوده است.

بررسی تفاوت میانگین مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی به تفکیک وضعیت تأهل

برای بررسی معنی‌داری تفاوت میانگین مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن به تفکیک وضعیت تأهل از آزمون F برای گروه‌های مستقل استفاده شد. نتایج حاصله نشان می‌دهد: میانگین مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد (مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی، پلاستیکی، فلزی، شیشه‌ای، الکتریکی، منسوجاتی، چوبی، غذایی) به تفکیک وضعیت تأهل متفاوت نمی‌باشد.

جدول شماره (۲): مقایسه میانگین مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری

متغیر وابسته		متغیر مستقل (وضعیت تأهل)		
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی	میانگین	df	مجموع مجذورات	منابع تغییر
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی	بین گروهی	۲	۷۷/۱۴۵	بین گروهی
	درون گروهی	۶۰۹	۱۴۷۸۹/۱۶۲	درون گروهی
	کل	۶۱۱	۱۴۸۶۶/۳۰۷	کل
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی	بین گروهی	۲	۸۰/۶۴۶	بین گروهی
	درون گروهی	۶۰۹	۱۵۰۵۸/۱۱۸	درون گروهی
	کل	۶۱۱	۱۵۱۳۸/۷۳۶	کل

۰/۵۶	۰/۵۷۶	۱۶/۴۰۰	۲	۳۲/۷۹۹	بین گروهی	مشارکت در تفکیک
		۲۸/۴۷۹	۶۰۹	۱۷۳۴۳/۸۴۶	درون گروهی	زباله‌های فلزی
			۶۱۱	۱۷۳۷۶/۶۴۵	کل	
۰/۲۵	۱/۳۷۸	۱۸/۵۷۸	۲	۳۷/۱۵۷	بین گروهی	مشارکت در تفکیک
		۱۳/۴۸۰	۶۰۸	۸۱۹۵/۶۷۹	درون گروهی	زباله‌های شیشه‌ای
			۶۱۰	۸۲۳۲/۸۳۵	کل	
۰/۱۲	۲/۱۶۰	۵۴/۶۲۹	۲	۱۰۹/۲۵۹	بین گروهی	مشارکت در تفکیک
		۲۵/۲۹۰	۶۰۹	۱۵۴۰۱/۷۴۰	درون گروهی	زباله‌های الکترونیکی
			۶۱۱	۱۵۵۱۰/۹۹۸	کل	
۰/۰۷	۲/۶۲۸	۶۵/۶۴۲	۲	۱۳۱/۲۵۸	بین گروهی	مشارکت در تفکیک
		۲۴/۹۸۱	۶۰۹	۱۵۲۱۳/۴۳۹	درون گروهی	زباله‌های منسوجاتی
			۶۱۱	۱۵۳۴۴/۷۲۴	کل	
۰/۲۶	۱/۳۶۰	۵۱/۹۸۸	۲	۱۰۳/۹۷۶	بین گروهی	مشارکت در تفکیک
		۳۸/۲۳۸	۶۰۹	۲۳۲۸۷/۰۸۳	درون گروهی	زباله‌های چوبی
			۶۱۱	۲۳۳۹۱/۰۵۹	کل	
۰/۰۶	۲/۷۴۹	۱۷/۷۴۴	۲	۳۵/۴۸۸	بین گروهی	مشارکت در تفکیک
		۶/۴۵۴	۶۰۹	۳۹۳۰/۵۷۰	درون گروهی	زباله‌های غذایی
			۶۱۱	۳۹۶۶/۰۵۷	کل	
۰/۱۳	۲/۰۶	۲۰۵/۱۸۸	۲	۴۱۱۶/۳۷۶	بین گروهی	مجموع
		۹۹۹/۶۰۷	۶۰۸	۶۰۷۷۶۰/۹	درون گروهی	
			۶۱۰	۶۱۱۸۷۷/۳	کل	

بررسی رابطه بین سن و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

برای بررسی ارتباط بین متغیرهای سن و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. براساس نتایج به دست آمده از جدول شماره (۳)، می‌توان فرض H_0 را تایید نمود یعنی بین متغیرهای سن و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن (مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی، پلاستیکی، فلزی، شیشه‌-ای، الکترونیکی، منسوجاتی، چوبی و غذایی) همبستگی معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۳): نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین سن و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

متغیر وابسته		متغیر مستقل (سن)	
تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی	۰/۰۴۱	۰/۳۱۳	۶۰۵
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی	۰/۰۲۴	۰/۵۶۱	۶۱۲
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی	۰/۰۵۵	۰/۱۷۱	۶۱۲
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های شیشه‌ای	۰/۰۰۵	۰/۸۹۵	۶۱۱
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های الکترونیکی	۰/۰۵۵	۰/۱۷۴	۶۱۲
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های منسوجاتی	۰/۰۶۷	۰/۰۹۹	۶۱۲
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های چوبی	۰/۰۲۳	۰/۵۷۷	۶۱۲
مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های غذایی	۰/۰۲۱	۰/۶۱۱	۶۱۲
مجموع	۰/۰۳۹	۰/۳۳۱	۶۱۱

بررسی رابطه بین تعداد اعضای خانوار و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

برای بررسی ارتباط بین متغیرهای تعداد اعضای خانوار و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده از جدول (۴)، می‌توان فرض H_0 را تایید نمود یعنی بین متغیرهای تعداد اعضای خانوار و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن (مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی، پلاستیکی، فلزی، شیشه‌ای، الکترونیکی، منسوجاتی، چوبی و غذایی) همبستگی معنی‌داری وجود ندارد.

جدول شماره (۴): نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین تعداد

اعضای خانوار و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

متغیر وابسته		متغیر مستقل (تعداد اعضای خانوار)	
تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	
۶۱۲	۰/۰۰۵	۰/۹۰۵	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی
۶۰۵	۰/۰۲۴	۰/۵۴۹	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی
۶۰۵	۰/۰۸۲	۰/۰۹۹	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی
۶۰۴	۰/۰۲۰	۰/۶۳۱	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های شیشه‌ای
۶۰۵	۰/۰۱۹	۰/۶۴۱	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های الکترونیکی
۶۰۵	۰/۰۲۶	۰/۵۲۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های منسوجاتی
۶۰۵	۰/۰۲۳	۰/۵۶۸	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های چوبی
۶۰۵	۰/۰۲۰	۰/۶۳۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های غذایی
۶۰۴	۰/۰۲۲	۰/۵۹۸	مجموع

بررسی رابطه بین میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله-
های خانگی و ابعاد آن

براساس نتایج به دست آمده از جدول شماره (۵)، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ بین بعد میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن (مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی، پلاستیکی، فلزی، شیشه‌ای، الکترونیکی، منسوجاتی، چوبی و غذایی) همبستگی مستقیم وجود دارد. یعنی با افزایش میزان رضایت از خدمات شهری به میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن افزوده می‌شود، عکس این امر نیز صادق است. بیشترین شدت همبستگی مربوط به میزان رضایت از خدمات شهری با میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی است و کمترین شدت همبستگی مربوط به میزان رضایت از خدمات شهری با میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های منسوجاتی است.

جدول شماره (۵): نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

متغیر وابسته		متغیر مستقل (رضایت از خدمات شهری)	
تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	
۶۰۶	۰/۲۶۳	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی
۶۰۶	۰/۲۰۹	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی
۶۰۶	۰/۱۹۲	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی
۶۰۵	۰/۱۸۲	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های شیشه‌ای
۶۰۶	۰/۲۱۸	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های الکترونیکی
۶۰۶	۰/۱۷۴	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های منسوجاتی
۶۰۶	۰/۱۹۴	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های چوبی
۶۰۶	۰/۲۲۴	۰/۰۰۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های غذایی
۶۰۵	۰/۲۵۴	۰/۰۰۰	مجموع

بررسی رابطه بین سرمایه اقتصادی و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

براساس نتایج به دست آمده از جدول شماره (۶)، بین سرمایه اقتصادی و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد (مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی، شیشه‌ای، الکترونیکی، منسوجاتی، چوبی و غذایی) همبستگی معنی‌داری وجود ندارد ولی بین سرمایه اقتصادی و ابعاد (مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی و فلزی) می‌توان گفت با اطمینان ۹۵٪ همبستگی معنی‌دار معکوس وجود دارد. یعنی با افزایش سرمایه اقتصادی به میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی و فلزی کاسته می‌شود و عکس این امر نیز صادق است. شدت همبستگی سرمایه اقتصادی با میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی بیشتر از شدت همبستگی سرمایه اقتصادی با میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی بوده است.

جدول شماره (۶): نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین سرمایه اقتصادی

و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی و ابعاد آن

متغیر وابسته		متغیر مستقل (سرمایه اقتصادی)	
تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	
۶۱۰	-۰/۰۴۷	۰/۲۴۸	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های کاغذی
۶۱۰	-۰/۰۸۵	۰/۰۳۵	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های پلاستیکی
۶۱۰	-۰/۰۹۴	۰/۰۲۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های فلزی
۶۰۹	-۰/۰۰۵	۰/۹۱۰	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های شیشه‌ای
۶۱۰	-۰/۰۴۹	۰/۲۲۸	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های الکترونیکی
۶۱۰	۰/۰۴۰	۰/۳۲۶	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های منسوجاتی
۶۱۰	-۰/۰۷۱	۰/۰۷۸	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های چوبی
۶۱۰	-۰/۰۰۷	۰/۸۵۹	مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های غذایی
۶۰۹	-۰/۰۵۴	۰/۱۸۲	مجموع

نتایج تحلیل رگرسیونی چندمتغیره

نتایج به دست آمده از انجام تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه برای تبیین نمره میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی برابر ۰/۳۵۱ است که مجذور آن یعنی ضریب تبیین ۰/۱۲۳ بیانگر درصد تغییرات تبیین شده توسط متغیرهای وارد در معادله می‌باشد و ضریب تبیین اصلاح شده ۰/۱۲۱ بوده است. به عبارت دیگر، با توجه به ضریب تبیین اصلاح شده، می‌توان گفت که در تحقیق حاضر توانستیم ۱۲/۱ درصد از عوامل مرتبط با میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی را با معرفی متغیرهای این پژوهش کنترل کنیم. نتایج واریانس رگرسیونی نیز نشان می‌دهد که اثر رگرسیون یا اثر متغیر مستقل نسبت به اثر باقی‌مانده کاملاً معنی‌دار است. هم‌چنین نتیجه آزمون «دوربین واتسون» در تحقیق حاضر ۱/۷۵۹ می‌باشد که بیانگر این است که خطاها یا باقی‌مانده‌ها برای این مدل رگرسیونی مستقل از هم می‌باشند. جداول شماره (۷) و (۸) آماره‌های تحلیل رگرسیون و تحلیل واریانس میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۷): آماره‌های تحلیل رگرسیونی چند متغیره میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین تصحیح شده	سطح معنی‌داری	F	دوربین واتسون
۰/۳۵۱	۰/۱۲۳	۰/۱۲۱	۰/۰۰۰	۸۱/۳۰۴	۱/۷۵۹

جدول شماره (۸): متغیرهای مانده در مدل رگرسیونی

نام متغیر	B	Std. Error	Beta	مقدار t	سطح معنی داری
عدد ثابت	۵۱/۹۱۶	۴/۶۸۱	-	۱۱/۰۹۱	۰/۰۰۰
میزان رضایت از خدمات شهری	۱/۰۰۸	۰/۱۱۲	۰/۳۵۱	۹/۰۱۷	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه گیری

مشارکت انسان در سرنوشت خویش یک اصل و نیاز فطری است که از بدو خلقت وی وجود داشته است. بر پایه همین اصل است که دامنه این نوع نیاز هر روز گسترده تر می شود و ابعاد دیگر زندگی انسان را در بر می گیرد. امروزه تولید بیش از حد زباله یک مشکل رو به رشد در کشورها می باشد و جستجو برای راه حل های موثر برای مقابله با آن، تبدیل به یک اولویت برای دولت ها شده است (Vicente, 2007: 1). اگر به هزینه های جمع آوری و دفع زباله نگاهی بیندازیم، متوجه می شویم که با کمی دقت و احساس مسئولیت مضاعف می توان از استهلاک چه سرمایه قابل توجهی جلوگیری نماییم. به خاطر داشته باشیم، اگر تولید زباله به همین ترتیب و با این شرایط ادامه یابد، مدت زیادی طول نخواهد کشید که تمام اراضی اطراف شهرها به زباله دانی تبدیل می شود و مکانی برای دفن زباله های شهری باقی نخواهد ماند، طبق برآوردهای اخیر، زباله ها مولد انتشار ۴/۱٪ از گازهای گلخانه ای است (Thanh, 2010). بنابراین با تأثیری که زباله ها در محیط زیست و سلامت مردم دارند، کنترل و درمان آنها با یک سیستم مناسب چون تفکیک و بازیافت، می تواند تأثیر آن ها را بر اکوسیستم به حداقل رساند (Benitez, 2003: 211). نتایج تحقیق حاضر با هدف مطالعه تأثیر سرمایه اقتصادی و میزان رضایت از خدمات شهری بر میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع آوری زباله های خانگی نگاشته شده بود که برای حصول به این منظور از نظریات جامعه شناختی تبیین گر موضوع نظیر نظریات بوردیو، مارکس و آلموند و پاول، کاستلو استفاده گردید. هم چنین در ارتباط با رابطه میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع آوری زباله های خانگی از نظریات هومنز، مازلو، گرونبرگ و فریزر استفاده شد. در راستای تأیید ادبیات نظری مطرح شده، نتایج تحقیق قهرمان (۱۳۸۸) نشان داد که رابطه معنی دار مستقیمی بین سن، وضعیت تأهل، میزان رضایت از خدمات شهری با مشارکت شهروندان در امور شهری وجود دارد. مهدوی و رحمانی خلیلی (۱۳۸۸) به این نتیجه رسیده اند که بین سن، پایگاه اقتصادی بر مشارکت اجتماعی موثر است. نتایج تحقیق ویلیامز (۲۰۰۶) نشان داد که مشارکت در میان افراد مرفه و مسن تر بیشتر از افراد فقیر و جوان دارای فرزند می باشد و بین ارائه خدمات محلی چون کیسه ها و سطل های مخصوص تفکیک زباله و مشارکت خانواده ها در جداسازی زباله ها رابطه وجود دارد. وحید و چمهوری (۲۰۰۷) به این نتیجه رسیدند که فقرای کم درآمد شهری منبع اصلی بازیافت شامل جداسازی و جمع آوری و کاربران دوباره زباله های خانگی هستند. افروز (۲۰۱۰) به این نتیجه رسید که سن (۳۵-۲۵ سال)

و درآمد با جداسازی زباله‌های قابل بازیافت در ارتباط است. نتایج تحقیق فیوریلو (۲۰۱۱) و تادسه (۲۰۰۹) نشان داد که بین درآمد با میزان مشارکت در تفکیک زباله رابطه وجود دارد. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بین میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه مستقیم و مثبت معنی‌داری وجود دارد. بنابراین نتایج تحقیق حاضر در این زمینه با مبانی نظری و نتایج تحقیقات پیشین همخوانی بالایی دارد. هم‌چنین برخلاف نتایج تحقیقات پیشین، در این تحقیق متغیرهای زمینه‌ای رد شدند. در رابطه با سرمایه اقتصادی، نتایج تحقیق نشان داد که بین سرمایه اقتصادی و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های (پلاستیکی و فلزی) رابطه معکوس وجود دارد. لذا می‌توان پیشنهادهای کاربردی زیر را برای بالا بردن میزان مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی به شرح زیر عنوان داشت:

- برای این که در این پژوهش، بین میزان رضایت از خدمات شهری و میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد، پیشنهاد می‌شود که مسئولین شهری از طریق توجه به مشکلات شهری و نیازهای مردم و رفع به موقع آن‌ها شامل تأمین فضاهای ورزشی و فضای سبز، تأسیس مؤسسات فرهنگی و بهداشتی، جلوگیری از سد معبر و مشاغل مزاحم، تأمین روشنایی و امنیت معابر در شب، تعیین محل‌های مناسب برای توقف وسایل نقلیه، آسفالت و لکه‌گیری به موقع خیابان‌ها و موارد مانند این و کنترل بهداشت عمومی شهر از طریق جمع‌آوری به موقع زباله‌ها و ارائه امکانات لازم به خصوص قرار دادن مخازن تفکیک زباله در کنار مخازن مخصوص جمع‌آوری زباله و دادن کیسه‌های مخصوص، زمینه مشارکت هر چه بیشتر خانوارها در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی را فراهم کنند.

- با توجه به نتایج تحقیق و این که بین سرمایه اقتصادی و برخی از ابعاد میزان مشارکت در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی رابطه وجود دارد، به نظر می‌رسد، ایجاد سیستم‌های تنبیهی و تشویقی (برپایه اقتصاد خانواده) ضروری است، چون: تشویق خانوارها جهت تفکیک زباله‌ها (از طریق دادن هدیه) و ایجاد سیستم‌های تنبیهی (جرائم و مالیات‌های عدم مشارکت در امر تفکیک زباله‌ها)، تا زمینه مشارکت هر چه بیشتر خانوارها در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های خانگی فراهم شود.

زیر نویس‌ها

1. Participation	2. Waste	3. Bourdieu	4. Marx	5. Almond & Powell	6. Costello
7. Gruneberg	8. Mazlow	9. Homanz	10. James Frazer	11. Wiliames	12. Vahid & Chamhuri
13. Afroz	14. Fiorillo	15. Tadesse			

منابع

- آلموند، گ؛ پاول، ج. (۱۳۸۰). مشارکت و حضور شهروندان، ترجمه: علیرضا طیب، **اطلاعات سیاسی - اقتصادی**، شماره ۱۶۴ - ۱۶۳. فروردین و اردیبهشت. ص ۱۴۷ - ۱۳۶.
- اخترمحققی، م. (۱۳۸۵). **سرمایه اجتماعی**. تهران.
- ادیبی، ح، و دیگری. (۱۳۸۷). **نظریه‌های جامعه‌شناسی**. تهران: دانژه. چاپ سوم.
- تقوی، ن. (۱۳۸۵). **بررسی عوامل و زمینه‌های مشارکت مردم در توسعه منطقه شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی**. تبریز: سازمان مدیریت و برنامه ریزی. چاپ نخست.
- ریتزر، ج. (۱۳۸۶). **نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر**. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی. چاپ نهم.
- فرجی، ل، و دیگری. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی بر میزان مشارکت زنان در سازمان‌های غیردولتی. **فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی**. شماره ۴، ص ۱۹۷ - ۱۶۹.
- قرونه، ح. (۱۳۸۹). بازتاب سرمایه فرهنگی در آینه سازمان. **تدبیر**. شماره ۲۱۷، بهار، ص ۴۳ - ۳۹.
- قهرمان، ن. (۱۳۸۸). **بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن مطالعه موردی: شهر مراغه**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه آزاد تبریز.
- کاستلو، و. (۱۳۸۳). **شهروندشناسی در خاورمیانه**. ترجمه: پیران و دیگری. تهران: نشر نی. چاپ سوم.
- کوزر، ل. (۱۳۸۶). **زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی**. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: مؤسسه نشر کلمه. چاپ سیزدهم.
- مازلو، آ. (۱۳۷۵). **انگیزش و شخصیت**. ترجمه: احمد رضوانی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی. چاپ چهارم.
- مصطفی‌پور کندولوسی، ک. (۱۳۸۰). **بررسی طرز تلقی شهروندان منطقه ۷ تهران از مشارکت‌شان در مدیریت شهری**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت شهری. دانشگاه آزاد تهران مرکز.
- نوابخش، م، و دیگری. (۱۳۹۰). تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر جلب مشارکت شهروندان در تفکیک و جمع‌آوری زباله‌های بازیافتی (مطالعه موردی منطقه ۱۳ شهرداری تهران). **فصلنامه علمی - تخصصی مطالعات شهری**. سال اول، شماره اول، زمستان، ص ۵۲ - ۱۹.
- نیازی، م. (۱۳۸۵). تبیین وضعیت مشارکت اجتماعی شهروندان کاشان. **فصلنامه کاشان شناخت**. شماره ۲، زمستان، ص ۱۴۷ - ۱۲۷.
- نیکا بزمی‌آذر، م، و دیگران. (۱۳۹۰). ارزیابی رابطه کارگر و کارفرما در کارخانجات صنعتی. **فصلنامه پژوهش اجتماعی**. سال چهارم، شماره ۱۳، زمستان، ص ۳۵ - ۱۸.
- یزدان‌پناه، ل، و دیگری. (۱۳۸۷). تأثیر ویژگی‌های فردی و اجتماعی بر مشارکت زنان کرمانی. **مطالعات زنان**. سال ۶، شماره ۲، پاییز، ص ۱۱۸ - ۱۰۱.
- Afroz, Rafia. Hanaki, Keisuke. Tuddin, Rabaah. Ayup, Kartinah. (2010). A survey of recycling behaviour in households in Dhaka, Bangladesh, **Waste Management & Research**, 28: 552-560.
- Fiorillo. Damiano. (2011). Household Waste Recycling: National Survey Evidence from Italy, **Discussion Papers**, 10, 1- 29.
- Martin. M, Williams I.D. & Clark M. (2006). Social, cultural and structural influences on household waste recycling: A case study, **Resources, Conservation and Recycling**, Vol.48:357-395.
- Ojeda-Benitez. Sara, Armijo de Vega. Carolina, Ramírez-Barreto. Ma Elizabeth. (2003). **Resources, Conservation and Recycling**, Vol.39, 211-222.
- Tadesse. Tewodros. (2009). Environmental concern and its implication to household waste separation and disposal: Evidence from Mekelle, Ethiopia, **Resources, Conservation and Recycling**, Volume 53, 183-191.

- Thanh .Nguyen Phuc, Matsui. Yasuhiro, Fujiwara. Takeshi. (2010). Household solid waste generation and characteristic in a Mekong Delta city,Vietnam, **Journal of Environmental Management**, Vol. 91, 2307-2321.
- Murad, Wahid & Chamhuri, Siwar. (2007). Waste management and recycling practices of the urban poor: a case study in Kuala Lumpur city. Malaysia, **Waste Management & Research**, Vol 25: 3-13.
- Vicente, Paulaand&Reis, Elizabeth. (2008). Factors influencing households' participationin recycling, **Waste Management & Research**, Vol.26: 140-146.

Archive of SID